латински език на писателите представлява едно художествено изтънчаване на формите, които не подлежат на изменчивостта на народния говор и остават запазени от традицията. Това се случва, повече, или помалко, всеки път когато от диалекта се преминава към литературния език.

След като забелязал връзката между френския, провансалския и италиянския език, авторът се заема да разгледа и проучи последния, и за да установи в коя негова форма трябва да бъде употребяван от писателите, започва да разглежда всички разновидности на италиянските наречия. Това издирване се превръща, според картинната представа на Данте, в някакъв лов, из цяла Италия, на някаква пантера, която не може никъде да се намери и която, все пак, оставя следа от себе си; следователно трябва да се издири къде най-сетне тя се крие. С удивителна метода и чудно остроумие Данте успява да различи четиринадесет главни диалекта, по седем от всяка страна на Апенините; никой до тогава, а и дълго след това, не бе се опитвал в подобно начинание. Ала между всички тия диалекти той не харесва нито един и не намира нито един достоен да бъде употребен за "главен" говорим език. Критиката започва от tristiloquium -а[1] на римляните, за да удари веднага тия, които се смятат първите в Италия; след жителите на Ле Марке и на Ломбардия, той отхвърля и сардинците, които нарича маймунски подражатели на латинския; подхваща отново южните наречия и когато стига до тосканците се нахвърля върху тях, понеже си въобразяват, че поради елегантността и благородството на езика си са най-добрите; осъжда заради противоположни недостатъци, заради голямата му мекота, наречието на Романя, венецианския говор заради голямата му острота и грубо произношение; а изключва поради местоположението им всички области, които са близо до границите с другите народи. От всички тия наречия Данте цитира по някоя фраза, като характеристична за фонетиката, или морфологията, но особено много се спира върху разновидностите на тосканския, като изтъква в общи чърти "общинските" качества на този говор. Той смята за най-добри жителите на Болоня, които заимстват и смесват околните диалекти, макар, че не може да се каже какво "най-великият" Гуидо Гуиницели и други поети са стихотворствували на болонско наречие. Тъкмо няколцина поети се спасяват от порицанието му, защото са могли да се отдалечат от своя частичен диалект, като употребили някой по-възвишен език: такива са поетите от сицилиянската школа, благодарение на великодушието на владетелите си Фридрих и Манфреди, такива са Гуидо Кавалканти, Лапо Джани, Чино да Пистоя и "други един" в чието лице твърде лесно може да се разпознае самия автор.

И така, кое наречие е най-достойно за благородните писания? Това е говорът, който Данте нарича прославен, главен, тържествен, дворцов, гово-

1) елегия, жалба